

WAT EEN PRACHTIG VAK!

AANTEKENINGEN BIJ DE FACULTAIRE WORKSHOPS VOOR DOCENTEN IN GRONINGEN

J. Moll
Emeritus hoogleraar
Medische Faculteit Rotterdam

Correspondentieadres:
Oude Veensegrindweg 15
3911 TA Rhenen

Wat een prachtig vak is dit toch! Dit is mijn conclusie numero één na mijn eendaagse bezoek aan de vierdaagse reeks van workshops, van 22 t/m 25 juni 1992 gehouden in Groningen voor de docenten van de faculteit en de geaffilieerde ziekenhuizen met als motto: 'De geboren docent wordt ook gemaakt in 1992'.

EEN PRACHTIG VAK

Waarom realiseerde ik me bij deze workshops opnieuw en heel scherp dat dit een prachtig vak is, het geven van medisch onderwijs? Omdat de workshops op treffende wijze lieten zien hoeveel facetten dat medisch onderwijs heeft en hoeveel variatiemogelijkheden er voor elke individuele docent bestaan, zodat onderwijstaken nooit een routine behoeven te worden. Deze aanwezigheid in het medisch onderwijs van veel facetten blijkt al uit het programma, dat vijf afzonderlijke workshops omvatte:

- Patiëntgebonden onderwijs
- Onderwijs in kleine groepen
- Computer ondersteund onderwijs
- Probleemgeoriënteerd onderwijs
- Onderwijsvernieuwing: hoe wordt dat een succes?

Van de vele variatiemogelijkheden in het medisch onderwijs, ook voor de individuele docent, werd ik me opnieuw bewust vooral bij twee van de workshops die ik volgde: bij de workshop Patiëntgebonden onderwijs: elke patiënt biedt weer een eigen en specifiek panorama van medische - en menselijke - problemen, die de docent kan belichten. Evenzo

bij de workshop Probleemgeoriënteerd onderwijs, die speciaal gericht was op de farmacotherapie. Het produkt: aantal medische situaties waarin farmacotherapie aan de orde komt maal het aantal farmacotherapeutische mogelijkheden is onbegrensd, zodat er ook een onbegrensd aantal variatiemogelijkheden is voor het farmacotherapie-onderwijs.

Het maximum aantal deelnemers per workshop was in drie van de afzonderlijke workshops, die deels tweemaal werden gehouden, tien, in de overige twee was het aantal twintig, zodat er sprake kon zijn - en ook was - van een intensieve interactie tussen de deelnemers en de workshopleiders en ook tussen de deelnemers onderling. In mijn ogen het belangrijkste en meest waardevolle element van de workshop. De helft van de workshopleiders kwam uit de Groningse faculteit, de andere helft van elders. In totaal waren er 75 deelnemers uit de Groningse faculteit.

EEN GOEDE FORMULE

Kwaliteitsverbetering van het Nederlandse medisch onderwijs is wenselijk en mogelijk. Verschillende wegen staan daarbij open, van curriculaanpassingen en curriculumherzieningen tot betere carrièreperspectieven voor facultaire medewerkers die zich vooral aangetrokken voelen tot het onderwijs en in mindere mate tot de research of de patiëntenzorg. Maar beslissend voor de kwaliteit van het onderwijs is de kwaliteit van de bijdragen van de afzonderlijke docenten. Belangstelling voor het onderwijs wekken, stimuleren en

De geboren docent wordt ook gemaakt in 1992

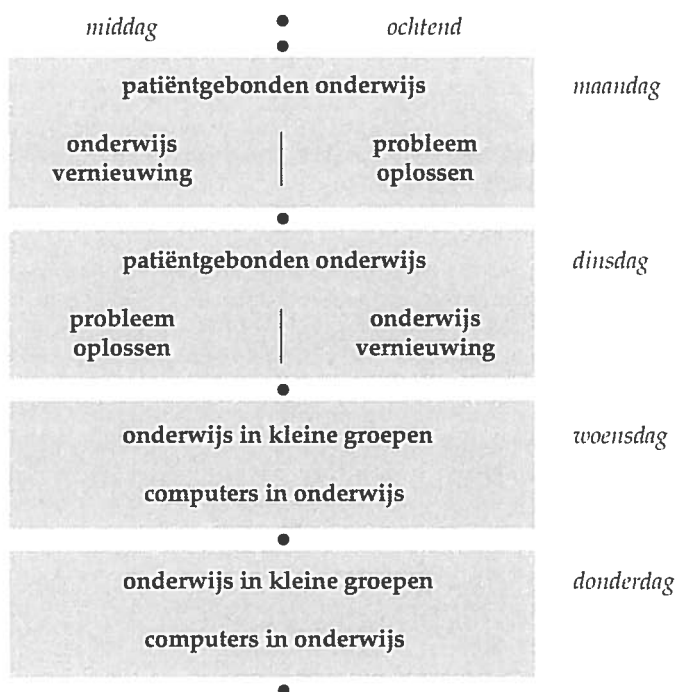
verdiepen is daarom van cruciaal belang. Open deuren tot nu toe in deze alinea? Stellig. Interessant wordt het bij de bij het voorgaande aansluitende vraag: hoe laat zich onderwijsbelangstelling wekken, stimuleren en verdiepen? De organisatoren van deze Groningse workshops (J. Pols, R. Venekamp en R.P. Zwierstra) hebben in de opzet daarvan een antwoord op deze vraag gevonden dat een schot in de roos mag heten. Dat zij konden steunen op ervaringen met soortgelijke bijeenkomsten in het verleden is daarbij van secundaire betekenis.

Hoe zag de menukaart voor deze workshops er uit? Wie vertrouwen had in de kwaliteit van een omvangrijk menu, kon er voor kiezen in vier volle dagen elk van de vijf aangeboden afzonderlijke workshops bij te wonen. Wie wat voorzichtiger was kon met tijdsbesteding van één ochtend of middag één workshop volgen en kon dan ook zo een afgerond programma(atje) volgen. Ook nog in andere opzichten vond ik de opzet van deze reeks workshops een schot in de roos. Het was een programma in Groningen voor Groningse docenten. Zo werd de waarde van het programma niet verdund door reistijden, ontrokken aan andere taken van de deelnemers. Daarbij komt nog iets anders. Doordat bij de gekozen opzet de deelnemers uit één en dezelfde faculteit komen, zullen ze elkaar ook vaak ontmoeten bij overleg over onderwijstaken terwijl ze bij dergelijke workshops, anders dan bij formele onderwijsvergaderingen, niet voor beslissingen staan in de trant van zoveel uur voor mijn vak, zoveel voor het jouwe met de 'politieke' bijgedachten die aan zulke beslissingen vastzitten. Deze situatie van gezamenlijke verantwoordelijkheid zonder 'politiek' moet er wel de oorzaak van geweest zijn dat ik zelden zulke steekhoudende, veelzijdige en open onderwijsdiscussies hoorde als tijdens deze workshops.

NAVOLGENSWAARD

Dit alles heeft mij tot de conclusie gebracht dat dergelijke nadrukkelijk plaatsgebonden workshops navolging verdienen. Ze zijn stellig een nuttige aanvulling op de landelijk gerichte bijeenkomsten van de Nederlandse Vereniging voor Medisch Onderwijs (NVMO), die in hoge mate een kleine groep stamgasten trekken, een klein percentage van het totale aantal docenten van het totale aantal medische opleidingen. Bij deze workshops was het percentage van de potentiële deelnemers, al betrof het natuurlijk één faculteit, dat aanwezig was zeker tien maal hoger. Ook de variatie

Overzicht van de
workshops

in herkomst van de aanwezigen trof mij. Bijeenkomsten, gewijd aan het medisch onderwijs, trekken altijd heel overwegend klinische docenten en heel en half professionele medisch onderwijskundigen. Hier waren er bijvoorbeeld ook biofysici, statistici, farmacologen en revalidatieartsen. Deze recruitering van workshopdeelnemers bracht met zich mee dat ik vaak luisterde naar opmerkingen en uiteenzettingen met de bijgedachte: jouw discussiebijdragen zullen velen in NVMO-kring ook graag eens horen.

Het hoge recruiterspercentage van deze workshopreeks roept bij mij nog een andere vraag op. Bij de gebruikte formule kan iedere aanwezige bijdragen, eventueel uitgebreid bijdragen, aan de totale gedachtenwisseling. Mogelijk is deze formule aantrekkelijker dan de klassieke vorm met een voordracht en daarna, met het oog van de voorzitter gericht op de klok, een aantal vragen dat geen werkelijke discussie oplevert, omdat in korte tijd een reeks vragenstellers aan bod moet komen.

Tenslotte een poging om dit verslag nog wat meer leven in te blazen door middel van enkele illustraties.

WORKSHOP PATIËNTGEBONDEN ONDERWIJS

Deelnemers zullen na afloop een patiëntbespreking zo kunnen organiseren dat studenten die vaardigheden oefenen en die leerstof bestuderen die de docent van belang acht. De workshop start met een patiëntendemonstratie door één van de workshopleiders. Naar aanleiding daarvan worden vragen en opdrachten geformuleerd waarmee een groep studenten aan het werk gaat. Na een kort theoretisch intermezzo worden uw eigen voorstellen voor patiëntgebonden onderwijs besproken. Tenslotte beoordeelt u het resultaat van de werkzaamheden van de studenten.

Workshopleiders

dr. W Bakker, longarts - Den Haag
dr. HJM van Rossum, projectleider project curriculumherziening - Groningen
MEY Koster, arts-projectmedewerker geriatric-onderwijs - VU Amsterdam

De workshop duurt twee dagdelen en wordt één keer gehouden op maandag 22 juni en één keer op dinsdag 23 juni. Per workshop kunnen 10 deelnemers geplaatst worden.

Illustratie 1

Een jonge vrouw met een ernstige chronische en invaliderende ziekte.

Zij vormde het uitgangspunt bij de workshop 'Patiëntgebonden onderwijs'. Na het afnemen van de anamnese door de 'docent', de enige als zodanig functionerende docent (naast de docenten-workshopdeelnemers), volgde het opstellen, in samenspraak tussen de 'docent' en de 'demonstratie-studenten', van vragen betreffende de patiënt en haar ziekte, gevolgd door zelfstudie door de 'studenten' naar aanleiding van de opgestelde vragen, die heel uiteenlopende aspecten betroffen van de aanwezige chronische en invaliderende ziekte. Afsluiting van deze onderwijsdemonstratie was tenslotte de rapportage onder leiding van de 'docent' van de door de 'studenten' uitgevoerde zelfstudies. Zo ontstond voor de 'studenten' een grondig begrip van de ziekte van de patiënt en van de wijze waarop zij met haar ziekte wist te leven, reikend van pathologie, biochemie en pathofysiologie tot farmacotherapie, medische psychologie en medische sociologie, niet als losse brokken kennis, maar in samenhang doordat één docent het leerproces begeleidde.

WORKSHOP ONDERWIJSVERNIEUWING: HOE WORDT DAT EEN SUCCES?

Na afloop van deze workshop kunnen de deelnemers een aantal theoretische en praktische inzichten over (onderwijs)vernieuwing toepassen op hun eigen situatie.

De workshop start met een casus. De deelnemers gaan aan de hand daarvan op zoek naar de voorwaarden voor een succesvolle verandering in het onderwijs. Aan de hand van de gevonden criteria wordt een aantal actuele veranderingen binnen de faculteit en de vakgroepen onder de loep genomen.

Workshopleiders

drs. OA de Vries, onderwijskundig medewerker - Utrecht
drs. M van der Vliet, onderwijskundig medewerker - Utrecht

De workshop duurt één dagdeel en wordt één keer gehouden op maandagmiddag 22 juni en nogmaals op dinsdagochtend 23 juni.

Per workshop kunnen 20 deelnemers geplaatst worden.

Illustratie 2

Het gesprek van vier workshopdeelnemers over een onderwerp hun voorgelegd door de workshopleiders van de workshop 'Onderwijsvernieuwing, hoe wordt dat een succes?' Het onderwerp was een verhelderende en nuttige aanvulling op het thema van het 'hoe' van een succesvolle onderwijsvernieuwing: het viertal had opdracht te analyseren hoe het kon gebeuren dat een uiterst succesvolle Groningse onderwijsvernieuwing, succesvol zowel volgens studenten als volgens docenten, toch tamelijk snel vrij duidelijke slijtageverschijnselen ging vertonen. Het groepje kwam tot een aanzet van een antwoord op de vraag: hoe kan men een succesvolle onderwijsvernieuwing tegen slijtage beschermen. Hoe dat antwoord luidde? Misschien in een latere aflevering van dit Bulletin.

Illustratie 3

Illustratie 3 zou een illustratie in de letterlijke zin van het woord kunnen zijn. U zou dan een grote serie rugzakken afgebeeld zien. In de workshop 'Probleemgeoriënteerd onderwijs, de (farmaco)therapeutische variant' legden

de workshopleiders de workshopdeelnemers de vraag voor welke van de in het tijdschrift 'Op pad' besproken rugzakken het meest geschikt zou zijn voor een bepaalde voettocht met specifieke eisen voor de te gebruiken rugzak. Met deze vraag, niet bepaald buurman van de farmacotherapie, zagen de workshopleiders kans om te verhelderen hoe een keuzeproces, vergelijkbaar met het kiezen van een geneesmiddel bij een bepaalde ziekte en een bepaalde patiënt, verloopt. De rugzakken elimineerden het effect van de bij de deelnemers in wisselende mate aanwezige, medische kennis. Deze zou immers een obstakel zijn bij het verkrijgen van inzicht, en het vervolgens in het onderwijs overdragen van dat inzicht, in het proces waarbij men op grond van bepaalde kennis moet komen tot het maken van een optimale keuze voor het handelen in een bepaalde situatie. Dit proces ligt immers ten grondslag aan het kiezen van geneesmiddelen voor een bepaalde patiënt in een bepaalde leefsituatie en met een bepaalde ziekte.

WORKSHOP PROBLEEMGEORIËNTEERD ONDERWIJS

(de (farmaco)therapeutische variant)

Na afloop van deze workshop kent u een aantal strategieën die mensen hanteren bij het oplossen van problemen en kunt u die vertalen naar de onderwijs-situatie. De workshop start met een korte inleiding waarna u meteen zelf een probleem gaat oplossen. Vervolgens analyseert u de diverse strategieën die door de deelnemers zijn gehanteerd. Vertaling naar het onderwijs wordt gedemonstreerd aan de hand van voorbeelden van de deelnemers en onderwijs rond (farmaco)therapie.

Workshopleiders

ThPGM de Vries, arts-onderwijscoördinator - Groningen

JA Vollebregt, arts-onderwijscoördinator - Amsterdam

De workshop duurt één dagdeel en wordt één keer gehouden op maandagochtend 22 juni en herhaald op dinsdagmiddag 23 juni.

Per workshop kunnen 10 deelnemers geplaatst worden.

UIT HET EVALUATIEVERSLAG VAN DE CURSUSLEIDING

Workshopleiders

Voor vier van de vijf workshops was gekozen voor leiding door een docent uit de eigen faculteit in combinatie met een docent van buiten de faculteit.

Van één workshop kwamen beide leiders van buiten de faculteit. In totaal waren dertien workshopleiders betrokken bij de cursussen.

De workshop over computerondersteund onderwijs had daarnaast drie extra medewerkers. Naast workshopleiders werden bij de eendaagse cursussen ook studenten ingeschakeld: twaalf per workshop.

Deelnemers

Vanuit een groot aantal vakgroepen, het Academisch Ziekenhuis Groningen en geaffilieerde ziekenhuizen deden 57 docenten mee. De vijf workshops trokken samen 75 deelnemers die als volgt waren verdeeld.

Patiëntgebonden onderwijs	22
Onderwijs in kleine groepen	18
Computerondersteund Onderwijs	14
Probleemgeoriënteerd onderwijs	9
Onderwijsvernieuwing	12
	—
Totaal	75

Vlak vóór en tijdens de workshops werd door achttien docenten afgezegd.

Organisatie

Maandag en woensdag werd steeds één workshop gehouden. Op beide tussenliggende dagen 2 of 3. Het parallel organiseren van workshops droeg sterk bij aan de levendigheid en het onderlinge contact tussen docenten.

Conclusies en aanbevelingen

Opnieuw is 'De geboren docent....' een succes geweest. Wel blijkt het zo te zijn dat workshops die aansluiten bij de dagelijkse onderwijspraktijk meer deelnemers trekken dan workshops die daar wat verder vanaf staan. Bij toekomstige trainingen moet dan ook steeds een goede mix verzorgd worden van workshops gericht op de dagelijkse onderwijspraktijk (algemene didactische trainingen en specifiek op taken binnen het curriculum gerichte workshops) met workshops die wat basaler georiënteerd zijn (maar wel - zoals dit jaar - aansluiten bij vragen uit het veld).

Wat de workshopleiders betreft lijkt het organiserend comité een goede formule gevonden te hebben in de combinatie van docenten uit de faculteit met docenten van elders. Het vergroot de diversiteit en zorgt voor invalshoeken die anders niet aan de orde gekomen zouden zijn.